Førsteblad

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23

Tilleggsspørsmålnr. –

Emne: Bordskikk til hverdags

Oppskr. av: Hans Johnsrud

(adresse): Sigdal Eggedal? Tyristrand

Fylke: Buskerud

Herad: Tyristrand

Bygdelag:

Gard:

G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. For det meste

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Maten har altid blet laget i kjøkkenet og i dette spises det også som regel.

1. Man sat altid ved bordet til alle måltider. Om sommeren kunne det til enkelte tider bli båret mat ut til Onnefolket når det var lang veg hjem. Og da slog man sig ned på bakken på et ~~bekv~~ bekvemt sted

2. Nufortida sitter hele huslyden ved samme bord. Men i gamle tid var det ikke slik.

3. Alle spiser nu på samme ~~på~~ sted (Kjøkkenet) både husbondsfolket tjenere og dagfolk alle ved samme bord og til samme tid

4. Nei ikke nuforttiden. Nu spiser husbondsfolket og tjenere samme mat

5. Ja kjøkkenet er som regel det faste spisested.

4894

NORSK ETNOLOGICK GRANSKING

4894

6. Ved höitidsdager og ved seregne anledninger spises det nokk i Stuen, men nuförtiden er alle samlet ved et bord. Men går vi en 40 år tilbake i tia finder vi nokk husbondsfolket spisende ved eget bord i Stuen omend maten kanske var den samme.

7. Alle har som regel sin faste plass ved bordet. Husbonden sitter gjerne överst ved bordet. Så komme eldste manne i laget o.s.v. En gammel husmann på en gård her var så nöie om pladsen sin ved bordet, at kom en uforvarende til å sette sig i hans plads gikk hus=mannen bent ut uten å spise.

8. Barna fikk sitte med ved bordet nar de kunne greie sig selv og kunne opföre sig pent. Dette mente de var et ledd i opdragelsen. Barna måtte da være omkr. 7 år

9. Nei husbondens plass heter ikke lengre högsete selv om han har sin faste plass ved bordet.

10. Husbonden bestemmer selv hvor han vil ha sin plass om det end er i en moderne stue.

11. Var man uren på henderne hörte det med til en god tone og vaske dine

NORSK ETNOLOGICK GRANSKING

før han gikk tilbords. Denne skikk er sikkert meget gammel. Likeså å ta av sig lua når de skulle tilbords

12. For ca 60 år siden var det almindelig skikk at sette fram et stort graut=fat på bordet hvorav alle åt. Det samme var også tilfelde når det var suppe. Men hver hadde sin melkekopp. I gammeld tid var det svarvede trekopper man brukte. Men siden gikk man over til blikkkopper. Man tok gjerne en en grautske og så en med melk når man spiste. Man kunne også drikke av melkekoppen, men de slog aldri melk op i grautfatet.

13. At sette gryten direkte på bordet brukte man neppe her på bygda. Har ikke, hørt om det. Men stekepannen derimot kunne ofte komme på bordet. Denne satte man gjerne på en panne-ring som var kunstferdig utført. Denne gikk også under navn tankering. Kom det fremmed til gårds blev serveringen helt annen

14. Eftermaten man kaldte blev i ældre tid mest altid lagt på et havreflatbrødstykke som var utskiftet til hver. Dette var middagsmat kjøtt og flesk som kom på brødstykke. Navne (bite, bete, bota. kommer av en bit

4894

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

4894

15 Ja det må man sige det gjør. Men en sukkerbit var nokk en skjeldenhet i gammel tid.

16. Var kaffen varm slog man denne på skålen

17 At man spiste uten gaffel er det neppe mange som husker nu, da det skal være over 80 år siden gaffelen kom i bruk.

18. For omkr. 80 år siden var det almindelig at mennene brukte tolleknivene ved bordet. Kvinnerne brukte kniver som hörte Kjökkenet til.

19. Hver hadde sin skje. Denne var altid merket med navn eller en bokstav. Skjeen blev gjerne stukket ind i en væggesprunge ved bordet. Skjeen var helst laget av gran tennar lönn og tildels av horn. At vaske skjeerne efter bruken er en meget gammel skikk som visnokk kan föres tilbake til sagatiden.

20. Porselentöi er sikker adskillig gammelt her. Likesaa almindelig steintöi. Som för nevnt brukte man svarvede trekopper för man fikk steintöistalerkner, som kom i bruk her for over 100 år siden

~~[illegible]~~

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

21. Borduk på kjøkkenbordet brukes skjelden. Men i stuen er det almindelig å ha duk på bordet som gjerne ligger der til stadighet.

22. Voksduk brukes mye. Men bord=skiven på kjøkkenet er gjerne en bjørkeplate som hvitskures.

23. I gamald tid skiftet husmoren ut mat til tjenere, husmenn og dagarbeidere. Kjøtt og flesk fikk hver tildelt på et brødstykke. Matutdelingen var ferdiglaget og stod på bordet når folket kom ind til måls

24. Brødet blev også skiftet ut. Det var store tykke skiver med smør og ost på. Disse brødskiver eller "bondebleier" som man også kalte dem var lagt i rekke og rad på en spekefjøl på bordet. Kvinnfolkene blev gjerne tildelt noe tynnere brød=skiver. Medens mannfolkenes kunne være tykke nokk, så de skar gjerne fra en skive som de puttet i lommen for å ha med heim hvor kanske mange sultne barn med glade tok i mot dem.

25. Det var Ovnsbrød som blev skiftet ut til frokost og eftasvor
Se sp. 24.

4894
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

4894

26 Vår barna var småe. Får og de selv kunne greie sig fikk de sitte med ved bordet. Men var de mindre satt de gjerne ved et bord for sig selv hvor moren eller en av tjenestegjentene så efter med dem.

27. Før i tia brukte mange å bygge maten til de små. Men denne skikk er nu nermest gått ut av bruk.

28. Før gammelt var det mange som brukte å læse høit før og efter maten. Men nu er det vist mye avlagt. Men de religiøse bruker jo å folde hendene både hodet å læse for sig selv.

29. Så vidt der vites har det altid vert brukt å snakke mens man spiste. Og den som hadde noe å foredra kom med det og det kan da ofte ble både latter og gåi.

30. Som sakt å le ved bordet har har aldri blet ansect som upassende

31. Men å synge ved bordet er altid blet ansect som meget upassende.

32. Alle sitter ved bordet til alle har spist fra sig.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

33. Når alle har spist reiser man
sig rask fra bordet og siger takk
for maten uten å henvende
sig direktig til noen.

34 I gammel tid sa en fremmed
som kom ind under måltidet
„Signe maten". Men nu brukes
det ikke lenger.

35. Når en fremmed kommer ind
under måltidet blev det altid
sakt „Sitt inntil".

36. Det blev som regel altid så at
det skal beverkning til. Det
henger igjen ikke så like ad
den gamle norske gjestfrihet
i heimane ennu. Og så huskes det
altid på de gamle ord. Der maten
gives der vil den trives.

37. Det blev gjerne et ekstra traktement
når det kom en gjest. Det samme
gjelder også idag.

38. En kaffikopp får omtrent alle
som kommer innom for kaffe-
kjelen er gjerne i drøse hele dagen

39. En fremmed gjest blir gjerne
plasert i stuen. Men spise alene
gjør han ikke. Dette høres ikke med
til en god tone. For å holde gjesten
med selskap sitter enten husfaren
eller husmoren med ved bordet.

4894
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
4894
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

40. Det hörtes også med til en god tone og nö gjesten både en og to gange om å forsyne sig.

41. Som sakt var altid en av husstanden og kanski også fler tilstede i stuen for å underholde gjesten med selskap under måltidet.

4894

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING